

Савченко Наталія Сергіївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Рецензент - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка М.М. Дубінка.

УДК 37.037

ФОРМУВАННЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ПРИНЦИПІВ У МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ,

В.В. Серебряк, О.А. Єнна

У статті розглядаються проблемні питання з формування гуманістичних принципів у курсантів факультетів громадської безпеки вищих навчальних закладів МВС України з урахуванням специфіки забезпечення громадської безпеки.

***Ключові слова:** гуманістичні принципи, громадянська безпека, гумано-правова культура.*

Процес становлення України як незалежної, демократичної, правової держави нерозривно пов'язаний із низкою труднощів, через які вже пройшли більшість країн Європи, будуючи громадянське суспільство, засноване на засадах законності й справедливості. Політична та соціально-економічна перебудова України характеризується нестабільністю, загальним зростанням агресивності, протистоянням між різними політичними партіями та рухами, підбуренням населення проти влади.

Такі перетворення ставлять підвищені вимоги до працівників підрозділів міліції громадської безпеки як до професіоналів високого рівня, але сьогодні цього вже

недостатньо. На перший план у системі професійних вимог до працівників міліції громадської безпеки виступають гуманістичні принципи, а не ідейно-політичні, як це було раніше, що має особливу актуальність.

В умовах зростання правової свободи людини провідними цінностями, які забезпечують соціальний прогрес людства, є освіта та виховання. Модернізування освітянських технологій спрямоване на підвищення якості освіти, формування гуманно-правової культури, вироблення у фахівців цілісної системи фундаментальних знань, навичок і вмінь, самостійного творчого мислення.

Однією з головних умов підвищення ефективності діяльності органів внутрішніх справ є не тільки їхнє кількісне, але і якісне зміцнення, і перш за все за рахунок кваліфікованих спеціалістів-випускників навчальних закладів системи МВС України, здатних на належному рівні вирішувати завдання щодо забезпечення правопорядку й дотримання законності в суспільстві. Немає сумніву в тому, що ефективність підготовки висококваліфікованих кадрів для органів внутрішніх справ, діяльність яких пов'язана із забезпеченням громадської безпеки, залежить від багатьох факторів, які слід урахувати в навчально-виховному процесі.

Спостереження свідчать, що недостатнім є внесок вищих навчальних закладів і науково-дослідних установ МВС України в удосконалення професійної підготовки майбутніх правоохоронців міліції громадської безпеки, де не в повному обсязі забезпечується теоретичний аспект формування гуманістичних принципів, які встановлюють відносини між суспільством та правоохоронними органами, що гармонізують спільну побудову сучасної демократичної держави.

На думку багатьох учених, мета сучасного виховання – сутнісна людська: знайти, підтримати, розвинути людину в людині, сприяти досягненню нею повної людяності, самореалізації свого людського потенціалу. Відомий вітчизняний педагог І. Огієнко стверджував, що «любити – то служити, тобто чинити ближньому чи народові добро» [1].

Гуманістичні характеристики духовності виявляються в ставленні людини до будь-якої форми життя як найвищої цінності; у повазі до внутрішнього світу іншої людини, яка поєднується із здатністю до співчуття й реалізується через утілення у взаєминах з цією людиною найвищих гуманістичних принципів.

Проблема виховання особистості завжди перебувала в центрі уваги педагогів та психологів: Я. Каменського, Г. Сковороди, П. Юркевича, К. Ушинського, М. Грушевського, Г. Ващенко, В. Сухомлинського та ін.

Проблеми духовно-морального виховання ставляться в роботах філософів: В. Баранівського, В. Соловйова, П. Симонова, А. Комарової, С. Кримського, В. Табачківського та ін. «Завоевание духовности, - вважав М. Бердяев, - есть главная задача человеческой жизни»[2].

Філософсько-педагогічні погляди на природу й сутність гуманізму висловлювали А. Азархін, В. Андрущенко, А. Бальсіс, Л. Губерський, В. Іванов, Б. Козловський, М. Черниш.

Такі науковці, як М. Дяченко, Є. Клімов, М. Костицький, Г. Ложкін, Б. Ломов, К. Платонов, О. Столяренко, О. Тімченко, М. Томчук та ін., започаткували масштабні дослідження психології професійної діяльності в особливих умовах.

Теоретичні засади професійної підготовки компетентного правоохоронця досліджували І. Вако, С. Жевага, А. Луцак, В. Плиско, А. Саблев, Г. Сухораза; теоретичні основи моделі професіограми сучасного працівника міліції – І. Жадан, О. Бандурка, С. Бочарова, О. Землянська, І. Котенев, С. Станік, В. Порус та ін.

Питання впливу інноваційних освітніх технологій на розвиток педагогічної системи вищих навчальних закладів розглядалися О. Кульчицькою, В. Монаховим, С. Сисоєвою, В. Сластьоніним та ін.

Проблеми вдосконалення освітнього процесу ВНЗ системи МВС України з дисципліни «Тактико-спеціальна підготовка» потребують дослідження та впровадження у навчальний процес інноваційних педагогічних технологій гуманістичної

спрямованості відповідно до сучасних вимог підготовки компетентного фахівця-правоохоронця, з урахуванням специфіки забезпечення громадської безпеки, особливо у надзвичайних ситуаціях.

Слід відзначити, що від формування гуманістичних принципів у майбутніх правоохоронців, діяльність яких пов'язана із забезпеченням громадської безпеки, залежить не тільки стан правопорядку в державі, але в остаточному підсумку – добробут населення, діяльність демократичних інститутів, морально-політичний клімат суспільства.

На жаль, далеко не кожен працівник міліції є зразком ввічливості, тактовності, високої культури, чуйності та поваги, а також професіоналізму. Серед більшості населення досі ще домінує негативна оцінка праці міліції як одного з головних правоохоронних органів в країні. Це також підтверджують засоби масової інформації та дослідження центру громадських зв'язків МВС України.

Будучи суспільством перехідного типу, Україна як держава характеризується й перехідними культурними нормами та цінностями.

Сучасна парадигма вищої школи спрямована на підготовку високоморального фахівця-професіонала, але на практиці існує певна диспропорція: разом із розвитком інтелекту в майбутніх правоохоронців водночас недостатня увага звертається на виховання моральних цінностей та гуманних почуттів до співгромадян.

Особливе значення для органів внутрішніх справ має виховання гуманно-правової культури правоохоронців, під якою розуміється сукупність їхніх поглядів, знань, оцінок, переконань, установок, навичок, що проявляються в повазі до людини й готовності діяти відповідно до букви та духу закону на основі принципів законності, демократизму, гуманізму й справедливості, гласності. Рівень правової культури – один із критеріїв соціальної зрілості людини, сутнісна характеристика її громадянської позиції [3]. Тому створення гуманно-правового стилю партнерства між населенням і правоохоронцями, формування позитивного іміджу працівників міліції є конче

необхідним для розвитку держави в нових умовах переходу до ринку, підприємництва та приватизації, виходу країни на міжнародну політичну та економічну арену.

Ідею формуючої ролі відносин у гуманно-правовому ставленні правоохоронців до громадян при виконанні своїх службових обов'язків у взаємокорисному державотворчому розвитку як необхідної передумови створення позитивного іміджу працівників міліції також передбачає реформування навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах МВС України, спрямування його на гуманістичний характер, взаємоповагу, партнерство між громадянами та працівниками правоохоронних органів.

Таким чином, в основу програми створення позитивного іміджу працівників органів міліції може бути покладена відповідна методологія і технологія комплексного гуманно-педагогічного проектування, яка реалізує потребу в інноваційному за своїм характером, гармонійному за змістом, гуманному й особистісно орієнтованому за спрямуванням, ефективно взаємодіючому з усією соціальною сферою комплексі формування у працівника гуманно-правових переконань позитивної спрямованості.

Так, у більшості ВНЗ системи МВС України підготовка майбутніх працівників підрозділів громадської безпеки з дисципліни «Тактико-спеціальна підготовка» здійснюється за допомогою загальних для всіх категорій правоохоронців програм, що спрямовані на підготовку середньостатистичного фахівця, без урахування підвищеного в порівнянні з іншими напрямками роботи ОВС ступеня громадської відповідальності при забезпеченні громадської безпеки, особливо у надзвичайних ситуаціях.

На нашу думку, формування гуманістичних принципів на основі професіограмної технології оптимізує навчальний процес, забезпечує високий рівень мотивації, пізнавальної активності й самостійності курсантів у навчальній діяльності, що сприяє гуманному розвитку особистості.

Глобальні проблеми людства, світові та регіональні інтеграційні процеси, глибоке реформування національної

правової системи й узагалі всієї системи соціальних відносин в Україні вимагає адекватної реакції з боку державного управління, у тому числі й у сфері охорони правопорядку та забезпечення реалізації захисту прав громадян. Органи внутрішніх справ є невід'ємною складовою соціальної системи та еволюції громадського суспільства в умовах побудови суверенної, демократичної, соціальної, правової держави, яка повинна визначити відповідну еволюцію правоохоронних органів. Зміна змісту цінностей, що свідомо розвиваються і зберігаються в суспільстві, повинна збігатися зі зміною в об'єктах правового захисту, а ступінь такого збігу визначає рівень національної правової культури [4].

У цьому контексті уявляється доцільним процитувати Концепцію реформування поліції Канади: «Поліція не може більше розглядатися як командос, закинуті в суспільство, щоб визволити його від зла. Поліція – це суспільство, суспільство – це поліція» [5].

Детермінуючим чинником, що визначає напрямок та основні тенденції розвитку правової культури українського суспільства, є зміна ієрархії цінностей у суспільній свідомості, яка зумовлена переходом від протистояння між такими структурами, як влада, міліція та суспільство, до об'єднання на взаємовигідній концепції державотворення. Це дасть змогу не руйнувати, а будувати на демократичних гуманістичних засадах та забезпечити реалізацію прав і законних інтересів людини. Сучасна міліція не може обмежуватися лише здійсненням суто владних, репресивно-каральних повноважень у сфері охорони правопорядку. Необхідно розширювати гуманістичні принципи, партнерські стосунки між органами внутрішніх справ та громадянами.

На підставі аналізу фахової літератури слід зазначити, що існуюча традиційна система підготовки майбутніх правоохоронців не повною мірою враховує істотне збільшення правопорушень, але протидія їм ґрунтується на дещо застарілих положеннях і програмних вимогах.

Зважаючи на екстремальний характер діяльності підрозділів громадської безпеки, зокрема, на те, що від компетентних дій цієї категорії правоохоронців часто залежить успішність виконання

поставлених завдань і життя людей, актуальним є пошук нових підходів до вдосконалення їхньої професійної підготовки.

Стратегічним орієнтиром традиційної технології професійної підготовки курсантів ВНЗ системи МВС України виступає, як правило, кваліфікаційна характеристика співробітника ОВС. Цілком очевидно, що підготовка курсантів факультету громадської безпеки має враховувати специфіку їхньої майбутньої професійної діяльності та вимоги МВС України до компетентності цієї категорії правоохоронців, що передбачає окреслення й реформування відповідних аспектів навчального процесу з дисципліни «Тактико-спеціальна підготовка».

Відповідно до поставленої мети було визначено основні **завдання дослідження**: розробити педагогічні умови формування гуманістичних принципів у курсантів і впровадити їх у навчально-виховний процес факультетів громадської безпеки ВНЗ системи МВС України; провести аналіз ефективності розроблених педагогічних умов формування гуманістичних принципів курсантів.

Інтеграція органів внутрішніх справ у громадянське суспільство вимагає гуманізації правоохоронної діяльності, її переорієнтації на потреби та допомогу людині й суспільству.

Збіг прагнень народу, нормативних принципів і явищ реального правового життя саме й утворюють, як уже відзначалося, національну гуманістичну культуру взаємовідносин. Тому можна зробити висновок, що гуманістичні принципи роботи органів внутрішніх справ є однією із суспільно визнаних цінностей, однією зі складових сучасної правової культури українців.

Таким чином, якщо ціннісні орієнтації правоохоронців не перебувають у категоричній суперечності з ціннісними орієнтаціями суспільства, то розвиток системи органів внутрішніх справ піде саме шляхом затвердження пріоритету людини як найвищої цінності.

Література

1. Тюріна Т. Шляхи духовного формування особистості. – Л.: Сполом, 2005.
2. Бердяев Н.А. Экзистенциальная диалектика божественного и человеческого // Мир философии.– Ч.2. – М., 1991.– С.48– 59.
3. Губанов А.В. Полиция зарубежных стран: организационно-правовые основы, стратегия и тактика деятельности. – М.:МАЭП, 1999.
4. Барг М.А. Великая английская революция в портретах ее деятелей. – М.:Мысль, 1991.
5. Гавриленко Д.А. Правовое государство и дисциплина / Под ред. В.И. Шабайлова. – Минск: Наука и техника, 1991. – С. 63.

В статье рассматриваются проблемные вопросы формирования гуманистических принципов у курсантов факультетов общественной безопасности высших учебных заведений МВД Украины с учетом специфики обеспечения общественной безопасности.

Ключевые слова: гуманистические принципы, общественная безопасность, гуманно-правовая культура.

In the article the problem questions of forming of humanistic principles are examined at students of faculties of public safety of higher educational establishments of the Interior Ministry of Ukraine taking into account the specificity of public safety providing.

Keywords: humanistic principles, public safety, humanely-legal culture.

Серебряк Володимир Васильович – кандидат педагогічних наук, доцент, начальник факультету економічної безпеки Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка (м. Луганськ, Україна)

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор М.Б. Євтух